

Рішення
спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Спеціалізована вчена рада Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України прийняла рішення про присудження Ларіонову Миколі Сергійовичу наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 09 Біологія на підставі прилюдного захисту дисертації *«Рослинність природного заповідника «Михайлівська цілина»: синтаксономія, динаміка та охорона»* за спеціальністю 091 Біологія.

«16» вересня 2024 року.

Ларіонов Микола Сергійович, 1996 року народження, громадянин України.

Освіта вища: у 2018 р. закінчив Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького за спеціальністю «Біологія».

З листопада 2020 р. і по теперішній час навчається в аспірантурі Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, у відділі геоботаніки та екології (з відривом від виробництва).

Дисертацію виконано у відділі геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Науковий керівник – Дубина Дмитро Васильович, доктор біологічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України.

Здобувач має 14 наукових робіт за темою дисертації (13 одноосібних). Зокрема чотири статті у наукових фахових виданнях України, дві статті у збірниках наукових праць, вісім матеріалів доповідей конференцій.

1. Ларіонов М.С. (2024). Синтаксономія та екологічна диференціація рослинності класу Festuco-Brometea природного заповідника «Михайлівська цілина». *Український ботанічний журнал*, 81(1), 16–35. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj81.01.016>
2. Ларіонов М.С. (2023). Адвентивна фракція флори різновікових перелогів природного заповідника «Михайлівська цілина»: структура, динаміка та прогноз. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Агрономія і біологія»*, 4(54), 22–30. <https://doi.org/10.32782/agrobio.2023.4.4>
3. Ларіонов М.С. (2022). Рослинний покрив природного заповідника “Михайлівська цілина”: історія досліджень та сучасний стан. *Вісник Черкаського університету: Серія біологічні науки*, 2, 53 – 65. <https://doi.org/10.31651/2076-5835-2018-1-2022-2-53-65>

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Федорончук Микола Михайлович, доктор біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), провідний науковий співробітник відділу систематики і флористики судинних рослин Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Оцінка позитивна без зауважень.

Дзюба Тетяна Павлівна, кандидат біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У розділі «Етапи і напрями досліджень рослинного покриву заповідника» надто багато місця займають переліки видів, які наводилися попередніми дослідниками. Натомість більше уваги варто було приділити аналізу публікацій.
2. У підрозділі 4.2. «Екологічна характеристика синтаксонів» ординаційний і фітоіндикаційний аналізи представлені лише для

степової рослинності. Для інших типів (лучної, рудеральної, чагарниково-деревної) вони, на жаль, відсутні.

3. У розділі «Рослинність» згадуються посилання на табл. 3-1, 4-4, однак власне таблиці відсутні.
4. Не всі діагностичні види, наведені у Продромусі рослинності, відповідають фітоценотичним таблицям. Доцільно було б представити синоптичні таблиці синтаксонів зі значеннями коефіцієнта ϕ , що узгоджувалось би з методикою досліджень.

Фіцайло Тетяна Василівна, кандидат біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу геоботаніки та екології Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Не відмічено за яким зведенням наводиться номенклатура судинних рослин в дисертації. Лише в розділі *ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ РОСЛИННОГО ПОКРИВУ ЗАПОВІДНИКА*, зазначено, що види наводили за номенклатурою С.Л. Мосякіна та М.М. Федорончука «Vascular plant of Ukraine. A Nomenclatural Checklist».
2. Для визначення одиниць рослинності були використані наукові джерела – «Продромус рослинності України» та інші українські і зарубіжні праці. І ось саме посилання на «інші українські та зарубіжні праці» в дисертації відсутні.
3. Для синфітоіндикації, як зазначає дисертант, «використовували шкалу Я.П. Дідуха». Але ж для синфітоіндикації за методикою Я.П. Дідуха використовують 12 шкал екологічних факторів.
4. Клас *Phragmito-Magnocaricetea* наводиться як «лучна рослинність», «вища водна рослинність» та «повітряно-водна рослинність». Дисертант не може типіфікувати ці угруповання?
5. Класифікаційна схема не повна. Чому залишилися поза увагою декілька деревно-чагарникових угруповань? На карті і профілі

відміченні – «18. Комплекс із переважанням фітоценозів *Salicetum cinerea*; 22. Зарості *Fraxinus excelsior*; 25. Зарості *Sambucus nigra* та *S. racemosa*.

6. При екологічній характеристиці синтаксонів автор дає лише бальну оцінку, не вистачає якісної (фізико-хімічної) характеристики показників екофакторів. І при оцінці інтервалу значень показників дається трохи некоректна характеристика – наводяться окремі щабелі інтервалу, а не сам діапазон: «інтервал показника ґрунтової кислотності ..... відповідає переважно нейтрофільній та субацидофільній екогрупам», хоча насправді, нейтрофільним умовам місцезростання.

Скляр Вікторія Григорівна, доктор біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), професор (03.00.05 – ботаніка), завідувач кафедри екології та ботаніки Сумського національного аграрного університету. Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У розділі «Рослинність» проведено синфітоіндикаційний аналіз лише для степової рослинності, але не зазначено і не вказано причину відсутності його для інших типів рослинності заповідника.
2. Не проведено порівняння класифікаційної схеми степової рослинності заповідника, здійснених Г. Лисенком і І. Коротченко (2006), з власною.
3. У Розділі 6 у схемі сукцесії на перелогах допущені окремі неточності у оформленні назв синтаксонів, наприклад, *Poetum angustifoliae typicum* var. *Poa angustifolia* замість *Poetum angustifoliae* var. *typica*.
4. У характеристиці еколого-ценотичного профілю вказані відсутні у класифікаційній схемі угруповання *Cirsietum setosi*.
5. На с. 161 у реченні «... зайнятий лучно-степовою рослинністю комплексу» пропущено назву комплексу.

6. У Висновку до розділу 5 сумарна кількість комплексів угруповань відрізняється від наведеної у легенді.
7. Назва угруповання *Poo trivialis-Alopecuretum pratensis* відсутня у схемі сукцесії (с. 178), але наявна у її описі (с. 179).
8. У прогнозі (с. 188) вказування про скорочення площ угруповань *Origano-Vincetoxicetum hirundinariae* на 30-40 рік сукцесії є недоцільним, оскільки у випадку викошування (як про це зазначається) вони не сформуються.
9. У дисертації (с. 19, 123) зазначено, що розширення площі заповідника відбулось у 2018 р. Однак, збільшення площі заповідника до 882,9 га визначено Указом Президента України за № 1035 від 11.12.2009 р.
10. Як побажання відзначимо необхідність проведення у майбутньому розрахунків синфітоіндикаційних показників на перелогах для оцінки впливу віку на їхні значення.
11. У роботі виявлені орфографічні, стилістичні та технічні помилки, наприклад:
  - С. 3 – пропущений пробіл, написана зайва дужка;
  - С. 4 – описка у слові «сукцесійні»;
  - С. 5 – «*Chamaecytisus ruthenicus*» і *Phlomis pungens* (С. 37) необхідно написати курсивом;
  - С. 57 – «пірогеннимх» замість «пірогенних»;
  - С. 62 – «порівнюває» замість «порівнює»;
  - С. 73 – «спостерігаюлися» замість «спостерігалися»;
  - С. 88 – слово «супутніми» написано на початку речення з малої букви;
  - С. 162 – «*Fragaria viripicadis*», замість «*Fragaria viridis*»;
  - С. 176 – незавершене перше речення у третьому абзаці;
  - С. 235 – номер підрозділу 4.5 замість 7.5.

Тертишний Анатолій Петрович, кандидат біологічних наук (03.00.05 – ботаніка), доцент, доцент кафедри ботаніки, дендрології та лісової селекції

Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Традиційно, першим розділом дисертаційної роботи є огляд літератури, а другим – характеристика умов проведення досліджень, але тут ця черговість інша.
2. У третьому розділі «Матеріали та методи» автор пише, що було виконано 811 геоботанічних описів відповідно до методики Ж. Браун-Бланке. Слід зауважити, що ця методика стосується методу класифікації, а не виконання описів.
3. У третьому розділі «Матеріали та методи» не вказано на основі чого подавалась номенклатура судинних рослин, хоча в списку літератури вказано чекліст «Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist» (Mosyakin, Fedoronchuk, 1999).
4. Для виділення раритетної фракції флори (сьомий розділ) варто було б використати ще й Перелік видів рослин...(2021) (Перелік видів рослин та грибів, що заносяться до Червоної книги України (рослинний світ). Затверджено наказом Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, 15 лютого 2021 року № 111).
5. Для виділення раритетних рослинних угруповань варто було б використати відповідні переліки за 2021 рік (Про затвердження переліків рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, та типових природних рослинних угруповань, які підлягають охороні і заносяться до Зеленої книги України. Затверджено наказом Міністерства захисту довкілля і природних ресурсів України, 17 грудня 2020 року № 368. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 01 лютого 2021 р. за № 130/35752).
6. До тексту роботи є незначні орфографічні, граматичні та стилістичні зауваження. Проте вони не впливають на її загальну позитивну оцінку та рівень наукових розробок здобувача.

та присутні на захисті фахівці:

Дідух Я. П., академік НАН України, доктор біологічних наук, Інститут ботаніки ім. М.Г Холодного НАН України. Оцінка позитивна без зауважень.

Зав'ялова Л.В., кандидат біологічних наук, Інститут ботаніки ім. М.Г Холодного НАН України. Оцінка позитивна без зауважень.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради;

«Проти» – немає;

«Утрималися» – немає.

**СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА
ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ ІМ. М.Г. ХОЛОДНОГО НАН УКРАЇНИ
УХВАЛИЛА:**

1. Дисертація Ларіонова Миколи Сергійовича «Рослинність природного заповідника «Михайлівська цілина»: синтаксономія, динаміка та охорона», що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 09 Біологія за спеціальністю 091 Біологія є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 3 травня 2024 року, № 507); «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №

44 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 3 травня 2024 року, № 507).

2. Присудити Ларіонову Миколі Сергійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 09 Біологія за спеціальністю 091 Біологія.

3. Рішення разової спеціалізованої вченої ради затвердити і передати до Центру науково-освітньої підготовки.

4. Центру науково-освітньої підготовки (д.б.н. О.К. Золотарьова) підготувати Наказ про видачу Ларіонову Миколі Сергійовичу диплома доктора філософії та додатка до нього європейського зразка.

На підставі результатів відкритого голосування та прийнятого рішення спеціалізована вчена рада Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України присуджує Ларіонову Миколі Сергійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 09 Біологія за спеціальністю 091 Біологія.

**Голова спеціалізованої
вченої ради
доктор біологічних наук,
професор**

Микола ФЕДОРОНЧУК

